ЗАТВЕРДЖУЮ
в.о. ректора
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
Галина УЛЬЯНОВА
«30» 01 2025 р.

ВИСНОВОК

Національного університету «Одеська юридична академія» щодо дисертації Узунова Сергія Опанасовича на тему: «Договір про управління спадщиною за цивільним правом України», поданої на здобуття ступеня доктора філософії про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої Вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» 09 листопада 2022 р. (протокол № 2)

ВИТЯГ

з протоколу засідання фахового семінару кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»
від 30 січня 2025 року

ПРИСУТНІ:
Зав. кафедрою, д.ю.н., професор Є.О. Харитонов;
д.ю.н., професори: І.В. Давидова, О.І. Сафончик;
к.ю.н., професор: В.М. Зубар, О.М. Калітенко;
к.ю.н., доценти: І.Г. Бабич, О.М. Берназ-Лукавецька, К.М. Глиняна, С.В. Завальнюк, Ю.В. Кривенко, М.В. Матійко, О.С. Омельчук, В.О. Токарева, В.Г. Павлова;
аспірант: С.О.Узунов;
лаборант: К.О. Ткаченко.

На засідання присутні 3 доктори юридичних наук та 11 кандидатів юридичних наук – фахівці за профілем поданої на розгляд дисертації.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:
Обговорення дисертаційного дослідження Узунова Сергія Опанасовича на тему: «Договір про управління спадщиною за цивільним правом України», поданого на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» щодо рекомендації до публічного захисту дисертації у спеціалізованій вченій раді.

СЛУХАЛИ:
Доповідь Узунова С.О. про результати проведеного ним дисертаційного дослідження.

Доповідач обґрунтував актуальність обраної теми, визначив мету, завдання, методологію дисертаційного дослідження, охарактеризував його об'єкт та предмет, виклав науково-практичну значимість роботи, надав відомості щодо впровадження результатів дослідження.

Обґрунтовуючи вибір дисертаційного дослідження, здобувач зазначає, що оновлення цивільного законодавства України з урахуванням сучасних суспільно-політичних та економічних реалій, а також гармонізація із законодавством країн ЄС, тісно пов'язані з впровадженням конструкції довірчого управління майном та, зокрема, управління спадщиною.

Спадщина може бути різнорідною за складом не лише юридично, а й фізично, що зумовлює вжиття відповідних заходів, спрямованих на її збереження і охорону, потребу в необхідних для цього фінансових витратах та інших ресурсів. Після відкриття спадщини в більшості випадків для забезпечення збереження спадкового майна достатньо здійснити такі дії, як опис та прийняття його на зберігання.

Проте на практиці виникають ситуації, коли до складу спадщини входить певне майно (підприємство як єдиний майновий комплекс, частка в статутному капіталі юридичної особи, цінні папери, виключні права тощо), яке потребує управління, оскільки невиконання юридичних дій з таким майном призведе до його зменшення або втрати.

Крім того, зростання кількості та різноманітності об'єктів, що входять до складу спадщини, особливо в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій, створює нові виклики для правової системи України. Традиційні підходи до управління спадщиною потребують адаптації до реалій сучасного суспільства, де все більше з'являється новітніх об'єктів права власності, які не мають чіткого правового статусу в законодавстві України.

На сьогодні законодавством України не визначений статус таких новітніх об'єктів права власності, як цифрові валюти (або криптовалюти), токени та інші цифрові активи, які часто мають значну економічну цінність та можуть бути частиною спадщини. Відсутність чітких норм, які регулюють довірче управління такими об'єктами, створює ризики як для спадкоємців, так і для інших учасників спадкових правовідносин.

Відповідно до ст. 1285 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), наявність у складі спадщини майна, що характеризується особливими вимогами до утримання, догляду чи інших дій для підтримання його в належному стані, є підставою для укладення договору про управління спадщиною. Такий договір укладається нотаріусом або відповідним органом місцевого самоврядування у разі відсутності спадкоємців або виконавця заповіту.

Проте існування вищенаведеної норми викликає велику кількість запитань стосовно практичного її застосування поряд із передбаченими ст.1283 ЦК України заходами щодо охорони спадщини.

По-перше, норма даної статті надає можливість укладення договору про управління спадщиною, однак не регламентує чітких умов укладення, виконання, правових наслідків невиконання або неналежного виконання такого договору, що не дає можливість однозначно визначити правову природу цього договору.

По-друге, не визначено чи допускає законодавець можливість розширення складу учасників цього договору, оскільки у нормі ст. 1285 ЦК України зазначається лише про укладення договору про управління спадщиною нотаріусом, а у відповідних випадках також органом місцевого самоврядування лише за відсутності спадкоємців або виконавця заповіту.

По-третє, проблемним слід визнати відсутність в ЦК України власне поняття управління майном, у зв'язку з чим досить часто виникають проблеми щодо визначення обсягу повноважень управителя.

Актуальність дослідження також підсилюється особливими обставинами, які склалися в Україні внаслідок воєнного стану. У цей період питання правового регулювання спадкових відносин набуває критичного значення, оскільки значна частина спадкового майна загиблих військовослужбовців може залишається без належної охорони та управління. Це пов'язано з тим, що спадкоємці, які мають право на спадщину, часто перебувають за кордоном або не можуть вчасно прийняти спадщину через інші обставини, пов'язані з воєнними діями.

Зважаючи на це, дослідження договору про управління спадщиною за цивільним правом України має велике практичне значення. Науковий аналіз зазначених проблемних питань сприятиме формуванню правових механізмів, які дозволять ефективно управляти спадщиною, яка на сьогодні може включати як класичні (речі, майнові права, цінні папери тощо), так і новітні об'єкти права власності (криптовалюти, веб-сайти, акаунти у соціальних мережах тощо).

Правова визначеність у концептуальних підходах до правового регулювання управління спадщиною сприятиме забезпеченню захисту прав спадкоємців та подальшому розвитку правової системи України в контексті сучасних викликів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до науково-дослідної програми кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» «Проблеми реалізації і захисту цивільних прав та інтересів з погляду антропологічного підходу в цифрову еру» на 2021-2025 рр., як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Правове та соціальне життя людини у людиноцентристському вимірі в цифрову еру» на 2021-2025 рр. (державний реєстраційний номер 0122U000266).

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є комплексний аналіз правової природи договору про управління спадщиною за цивільним правом України, виявлення проблемних аспектів його правового регулювання та практичного застосування, а також розробка рекомендацій щодо вдосконалення законодавства і правозастосовчої практики у цій сфері з метою забезпечення ефективного захисту прав та інтересів спадкоємців та інших зацікавлених осіб.

Для досягнення зазначеної мети в дисертації вирішувалися такі завдання:

проаналізувати стан наукових розробок, присвячених питанням, які стосуються управління спадщиною та визначити напрям дослідження;

проаналізувати поняття управління майном в цивільному праві та визначити правову природу договору про управління майном;

розглянути основні теоретичні підходи до управління майном та договору управління майном;

охарактеризувати поняття охорони спадкового спадщини;

дослідити правові основи управління спадщиною в цивільному праві України;

виявити особливості правового регулювання управління спадщиною;

провести порівняльний аналіз правового регулювання управління спадщиною в різних зарубіжних правових системах та визначити спільні риси та відмінності у підходах до управління спадщиною;

виявити найкращі практики зарубіжного досвіду, які можуть бути використані в українському законодавстві;

надати загальну характеристику договору про управління спадщиною;

визначити основні елементи договору про управління спадщиною;

визначити суб'єктний склад договору про управління спадщиною;

охарактеризувати зміст договору про управління спадщиною;

дослідити права та обов'язки сторін аналізованого договору;

розглянути процедуру та визначити основні вимоги до укладання договору про управління спадщиною;

дослідити практичні аспекти виконання договору про управління спадщиною та визначити основні проблеми, що виникають при виконанні договору;

розглянути правові підстави та порядок припинення договору про управління спадщиною;

визначити підстави відповідальності сторін за невиконання або неналежне виконання аналізованого договору;

запропонувати рекомендації для вдосконалення законодавства та правозастосовчої практики в сфері управління спадщиною.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері укладання, виконання та припинення договору про управління спадщиною за цивільним правом України.

Предметом дослідження є договір про управління спадщиною за цивільним правом України.

Методи дослідження. Відповідно до мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. Загальнонаукові методи (діалектичний; аналізу та синтезу; формально-логічний) є базовими юридичними прийомами, засобами дослідження всієї роботи, повною мірою втілюються у кожному підрозділі дисертації, виступають гносеологічним та світоглядним обґрунтуванням пізнавальної діяльності. Зокрема, використання діалектичного методу пізнання правової дійсності дозволило проаналізувати різні доктринальні підходи до визначення правової природи договору про управління спадщиною у процесі збору, систематизації й обробки аналітичної інформації для проведення досліджень, а також сформулювати теоретичні висновки та пропозиції щодо удосконалення чинного цивільного законодавства України (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 3.1). Для дослідження проблем реалізації та виконання договору про управління спадщиною використовувалися такі загальнонаукові методи

наукового дослідження, як аналіз і синтез (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3). Формально-логічний метод застосовувався для визначення понять «управління майном», «договір управління майном», «договір про управління спадщиною».

Спеціальні методи дослідження включають догматичний (формально-юридичного), порівняльно-правовий, історико-правовий методи та метод моделювання. Формально-юридичний (догматичний) метод застосовувався під час аналізу змісту правових норм договірного права та спадкового законодавства шляхом з'ясування їх змісту (підрозділи 2.1, 2.2., 2.3, 3.1, 3.2, 3.3). Порівняльно-правовий метод дозволив виявити схожі та відмінні підходи у правовому регулюванні договору про управління спадщиною у деяких зарубіжних країнах, що дозволило зробити висновки щодо напрямів адаптації цивільного законодавства України до законодавства країн ЄС (підрозділ 1.4). Використання історико-правового методу дозволило визначити періоди становлення договору про управління спадщиною (підрозділ 1.3). За допомогою методу моделювання запропоновано конструкцію договору про управління спадщиною за умови застосування до цього договору норм Глави 70 ЦК УКраїни (підрозділ 2.1).

Теоретичну основу дослідження склали праці таких вчених: Т.В. Боднар, В.І. Борисова, В. В. Васильченко, М.К. Галянтич, А.В. Гончарова, С.Д. Гринько, А.Б. Гриняк, О.В. Дзера, А.С. Довгерт, І.В. Жилінкова, Д. В. Журавльов, Ю.О. Заіка, Л.В. Козловська, О.В. Коротюк, В.М. Коссак, О.О. Кот, О.В. Кохановська, Л.В. Красицька, Н С. Кузнєцова, В.В. Луць, Р.А. Майданик, К.Г. Некіт, О.П. Печений, М.Д. Пленюк, С.О. Погрібний, З.В. Ромовська, С.Я. Рабовська, Є.О. Рябоконь, М.М. Сібільов, Н.Б. Солтис, І.В. Спасибо-Фатєєва, С.Я. Фурса, Є.О. Харитонов, К.І. Чижмарь, В.Л. Яроцький та інші.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертаційне дослідження є кваліфікованою науковою працею, в якій вперше у вітчизняній цивілістичній доктрині запропоновано концептуальний підхід до формулювання договору про управління спадщиною за цивільним правом України.

У межах здійсненого дослідження одержано такі результати, що мають наукову новизну:

вперше:

визначено, що застосування норм Глави 70 «Управління майном» ЦК України у якості загальних до правового регулювання відносин, що виникають з договору про управління спадковим майном, сприятиме більш якісному управлінню спадщиною, оскільки управителем спадкового майна буде призначатися особа зі статусом суб'єкта підприємницької діяльності. Крім того, інститут довірчого управління майном містить способи контролю за діяльністю управителя та визначає його відповідальність за порушення інтересів вигодонабувачів;

сформовано авторську редакцію статті 1285 ЦК України та запропоновано викласти її наступним чином:

«1. Якщо у складі спадщини є майно та/або права, які потребують утримання, догляду, вчинення інших фактичних чи юридичних дій для

підтримання його в належному стані, укладається договір про управління спадщиною, за яким одна сторона, установник управління, на стороні якого може виступати нотаріус, уповноважена посадова особа органу місцевого самоврядування або виконавець заповіту, за ініціативою осіб, які зацікавлені у збереженні цього майна та/або прав, передає другій стороні (управителеві) на певний строк спадкове майно в управління, а друга сторона зобов'язується за винагороду здійснювати від свого імені управління в інтересах установника управління або вказаної ним особи (вигодонабувача).

При укладенні договору про управління спадщиною, якщо установнику стало відомо про те, що спадкоємцем є недієздатна особа, установник зобов'язаний отримати письмову згоду на укладення цього договору від органів опіки та піклування за місцем проживання недієздатного спадкоємця.

Нотаріус вживає заходів з управління спадщиною за власною ініціативою, за заявою одного або кількох спадкоємців, виконавця заповіту, органу місцевого самоврядування, органу опіки та піклування або інших осіб, що зацікавлені у збереженні спадкового майна.

2. Управління спадщиною має здійснювати виключно суб'єкт підприємницької діяльності. Особа, яка управляє спадщиною, має право на вчинення усіх необхідних дій, спрямованих на збереження спадщини протягом терміну дії договору про управління спадщиною. Якщо того вимагають інтереси спадкоємців, то управління спадщиною може передбачати повноваження управителя щодо розпорядження спадковим майном за умови отримання згоди на це установника управління.

3. Особа, яка управляє спадщиною, має право на винагороду за виконання своїх повноважень. Обсяг винагороди може бути визначеним за домовленістю сторін у твердій сумі, але не більше 10 відсотків вартості спадщини. У випадку отримання прибутку від комерційного використання спадщини управляючий спадщиною має право на отримання винагороди, яка визначається домовленістю сторін, але не може перевищувати десяти відсотків від розміру отриманого прибутку.»;

доведено, що заходи щодо охорони та управління спадщини повинні вживатися не лише з ініціативи осіб, зацікавлених у збереженні майна (спадкоємці, виконавець заповіту, орган місцевого самоврядування, орган опіки та піклування та ін.), а й з ініціативи нотаріуса. В іншому випадку неприйняття заходів щодо охорони та управління спадщиною може призвести до втрати або пошкодження спадкового майна;

у зв'язку із наявністю законодавчої колізії між положеннями частини 1 статті 1032 ЦК України та частини 1 статті 1285 ЦК України щодо визначення установника управління, запропоновано внести зміни до частини 1 статті 1032 ЦК України і викласти її у наступній редакції: «1. Установником управління є власник майна, якщо інше прямо не передбачено законом.»;

запропоновано доповнити частини 3 статті 61 Закону України «Про нотаріат» наступним реченням: «Управитель спадщиною має надавати звіт установникам про результати управління спадщиною не рідше ніж один раз на три місяці»;

визначено, що термін дії договору про управління спадщиною не повинен обмежуватися моментом появи спадкоємців або прийняття ними спадщини, а має бути обумовлений сторонами в тексті договору шляхом вказівки на певну календарну дату або вказівки на подію, яка має неминуче настати;

удосконалено:

положення про те, що управління може здійснюватися за договором про управління спадщиною одним чи кількома із спадкоємців з огляду на зацікавленість їх у збереженні всієї спадкової маси в цілому до моменту визначення індивідуальних часток кожного із спадкоємців;

тезу про розмір винагороди за договором про управління спадщиною. Враховуючи те, що показником ефективного виконання управителем своїх функцій є саме отримання прибутку від майна, яке знаходиться в управлінні, запропоновано встановити розмір винагороди управителю у 10% від прибутку, який вдалося отримати внаслідок ефективного управління спадщиною. Якщо метою «управління» є лише підтримання майна в належному стані, забезпеченні його певним захистом, або ж сам характер майна, яке знаходиться в управлінні, не передбачає отримання прибутку як такого, пропонується в договорі про управління спадщиною передбачити винагороду, яка визначається за домовленістю сторін у твердій сумі, але не більше 10 відсотків вартості спадщини;

підстави та порядок відповідальності управителя за договором про управління спадщиною. Так, управитель у зв'язку з виконанням договору управління спадщиною за відсутності його вини відповідає за борги лише за рахунок спадкового майна, переданого в управління. Відшкодування третім особам за рахунок спадкового майна відбувається у разі його вини у невиконанні або неналежному виконанні зобов'язань або у разі виходу за межі повноважень за договором про управління спадщиною. Управитель повинен здійснити страхування своєї професійної відповідальності;

положення про те, що підстави припинення договору довірчого управління (стаття 1044 ЦК України) застосовуються до відносин щодо управління спадщиною, якщо вони не суперечать суті цих відносин. При цьому, не усі із передбачених частиною 1 статті 1044 ЦК України підстав припинення, можуть бути застосовані до відносин з управління спадковою масою. Так, підстави, передбачені у пунктах 2, 3, 4, 8, 9 цієї статті не застосовуються до відносин з управління спадщиною;

положення про необхідність допущення застосування договору про управління майном з метою захисту майнових прав інтелектуальної власності, що стане можливим після внесення змін до положень частини 1 статті 1030 ЦК України, яку запропоновано викласти у наступній редакції: «1. Предметом договору управління майном можуть бути підприємство як єдиний майновий комплекс, нерухома річ, цінні папери, майнові права, у тому числі майнові права інтелектуальної власності, та інше майно.»;

дістало подальшого розвитку:

тезу про те, що управління спадщиною є частиною стадії охорони спадкового майна, яка розпочинається з моменту відкриття спадщини незалежно від вжиття заходів щодо охорони спадкового майна нотаріусом,

уповноваженою посадовою особою відповідного органу місцевого самоврядування чи виконавцем заповіту;

положення про те, що суб'єктний склад договору про управління спадщиною не може бути підставою для виокремлення цього договору у самостійний вид цивільно-правових договорів, оскільки основною системоутворюючою рисою договорів є їх спрямованість на досягнення певного правового результату, яким у випадку договору про управління спадковим майном є передача правомочностей з управління цим майном від установника управління до управителя. Також, обсяг повноважень управителя майном не впливає на кваліфікацію договору про управління спадщиною як самостійного договору;

тезу про необхідність вдосконалення чинного цивільного законодавства України шляхом надання заповідачеві права визначати в заповіті особу управителя спадщиною. У цьому випадку засновник управління має враховувати волю заповідача щодо вибору особи управителя;

положення про те, що договір про управління спадщиною повинен укладається в простій письмовій формі, а якщо об'єктом спадкування є нерухоме майно, об'єкт незавершеного будівництва, майбутній об'єкт нерухомості, то такий договір повинен підлягати нотаріальному посвідченню.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висновки та пропозиції, сформульовані в дисертації, можуть бути використані в:

науково-дослідній сфері – при подальших наукових дослідженнях проблем управління спадковим майном;

правотворчості – як теоретичний матеріал при опрацюванні та прийнятті законів й інших нормативних актів для удосконалення положень чинного договірного та спадкового законодавства;

правозастосовній сфері – для удосконалення нотаріальної та судової практики щодо забезпечення єдності застосування норм договірного та спадкового законодавства (Акт про впровадження наукових розробок дисертаційного дослідження в практичну діяльність Південного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Одеса) від 31 січня 2025 року; Акт про впровадження наукових розробок дисертаційного дослідження в практичну діяльність приватного нотаріуса Одеського міського нотаріального округу);

у навчальному процесі – під час викладання навчальних дисциплін «Цивільне право України», «Спадкове право» та підготовці відповідних навчальних посібників, підручників тощо.

Апробація результатів дисертації. Дисертацію підготовлено та обговорено на кафедрі цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія». Основні положення та висновки дисертаційного дослідження оприлюднено на: Всеукраїнській науковій конференції «Шерешевські читання: Проблеми цивілістики в умовах пандемії та ІТ» (м. Одеса, 10 грудня 2021 р.); Всеукраїнській науковій конференції молодих вчених «Сталий розвиток суспільства та держави: сучасні виклики та перспективи розвитку» (м. Одеса, 17 грудня 2021 р.); Всеукраїнській науковій

конференції молодих вчених «Проблеми розвитку суспільства та держави: сучасні наукові виклики» (м. Одеса, 02 грудня 2022 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання розвитку юридичної науки в період воєнного стану» (м. Львів, 17 травня 2024 р.).

Публікації. Основні теоретичні та практичні висновки, положення та пропозиції дисертаційного дослідження викладено у 3 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, а також у 4 тезах доповідей на наукових і науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації зумовлені метою і завданнями дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які містять десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (206 найменувань), додатків. Загальний обсяг дисертації складає 211 сторінок, з яких основний зміст – 183 сторінки.

По закінченню доповіді Узунова С.О. присутніми поставлені такі запитання:

Сафончик О.І. Які основні правові проблеми Ви виявили в регулюванні договору про управління спадщиною за цивільним правом України?

Відповідь Узунова С.О. Основні проблеми у регулюванні договору про управління спадщиною стосуються, насамперед, прогалин у законодавстві, які не забезпечують повного і чіткого регулювання цього інституту. По-перше, недостатньо врегульовані права та обов'язки сторін договору, зокрема спадкоємців і управителів спадщини, що може призводити до конфліктів інтересів та неналежного виконання обов'язків управителя. Наприклад, закон не деталізує, які саме дії управитель має право здійснювати без погодження з спадкоємцями, що створює правову невизначеність.

По-друге, відсутність чітких вимог до професійних якостей управителя спадщини ускладнює вибір надійної та компетентної особи, здатної ефективно управляти спадщиною. Це особливо актуально у випадках, коли спадкоємці відсутні або є неповнолітніми, що вимагає відповідального управління. Недостатня регламентація процедур призначення та відсторонення управителя може негативно вплинути на інтереси спадкоємців.

По-третє, законодавство недостатньо передбачає механізми контролю за діяльністю управителів, що може призводити до зловживань. Відсутність обов'язкової звітності перед спадкоємцями або контролюючими органами створює ризики для належного виконання управління спадковим майном. Розв'язання цих питань є важливим для вдосконалення інституту управління спадщиною та забезпечення захисту прав спадкоємців.

Матійко М.В. Як Ви оцінюєте роль управителя спадщини в сучасному цивільному праві України?

Відповідь Узунова С.О. Управитель спадщини відіграє ключову роль у забезпеченні збереження та належного управління майном (яке до неї входить), особливо коли спадкоємці ще не вступили у свої права або коли вони відсутні. Ця особа відповідає за управління активами спадкодавця до моменту їх передачі законним спадкоємцям або державі. Управитель має забезпечити

збереження спадщини, зокрема шляхом захисту майна від зловживань, а також ведення необхідної господарської діяльності для підтримання його цінності.

Водночас роль управителя є дуже відповідальною, адже від його дій залежить те, в якому стані спадщина буде передане спадкоємцям. У випадку недобросовісного виконання своїх обов'язків, це може призвести до зменшення вартості спадщини або навіть до втрати майна. Таким чином, важливо забезпечити, щоб управитель мав необхідну кваліфікацію та був зацікавлений в ефективному виконанні своїх функцій.

Окрім цього, управитель спадщини відіграє важливу роль у захисті інтересів вразливих категорій спадкоємців, зокрема неповнолітніх або осіб з обмеженими можливостями. Вони часто не можуть самостійно управляти спадщиною, і тому потребують особливої уваги з боку управителя. Відповідно, у таких випадках роль управителя стає не лише економічною, а й соціальною.

Берназ-Лукавецька О.М. Які механізми контролю за діяльністю управителя спадщини Ви пропонуєте впровадити для підвищення ефективності управління?

Відповідь Узунова С.О.: Одним з ключових механізмів контролю за діяльністю управителя має бути обов'язкова звітність перед спадкоємцями або іншими зацікавленими сторонами. Це дозволить забезпечити прозорість дій управителя та запобігти зловживанням. Така звітність повинна включати детальну інформацію про управлінські рішення, використання ресурсів спадкового майна, фінансові операції та стан активів. Регулярне звітування дозволить спадкоємцям контролювати процес управління і своєчасно реагувати на можливі проблеми.

Крім того, необхідно встановити чіткі правила щодо моніторингу діяльності управителя з боку державних органів або приватних аудиторів. Такий нагляд допоможе запобігти випадкам недобросовісного управління, особливо у випадках, коли спадкоємці відсутні або не можуть здійснювати постійний контроль. Важливо, щоб цей контроль був незалежним та неупередженим, що підвищить рівень довіри до інституту управління спадщиною.

Омельчук О.С. Як, на Вашу думку, можна забезпечити баланс інтересів спадкоємців і управителя в договорі про управління спадщиною?

Відповідь Узунова С.О. Забезпечення балансу інтересів спадкоємців та управителя є критично важливим для ефективного функціонування договору про управління спадщиною. Одним з механізмів досягнення такого балансу є чітке визначення прав та обов'язків кожної сторони в договорі. Управитель повинен мати достатньо повноважень для ефективного управління спадковим майном, але ці повноваження повинні бути збалансовані з правами спадкоємців на контроль та отримання інформації про стан майна.

Важливим елементом є забезпечення прозорості дій управителя. Регулярна звітність управителя перед спадкоємцями дозволить уникнути конфліктів і забезпечить належний контроль за виконанням обов'язків. Спадкоємці мають право отримувати актуальну інформацію про всі дії, які здійснюються з їхнім

майном, а також мати можливість впливати на рішення управителя в межах правового поля.

Крім того, баланс можна досягти через встановлення механізмів вирішення конфліктів, таких як медіація або арбітраж. Ці процедури дозволять швидко та ефективно розв'язувати спірні питання між сторонами без залучення судових органів. Це не лише зменшить витрати часу і ресурсів, але й дозволить уникнути погіршення стосунків між спадкоємцями та управителем.

Харитонов Є.О. Які особливості договору про управління спадщиною в Україні Ви виявили у порівнянні з правовими системами інших країн?

Відповідь Узунова С.О. Українське законодавство щодо управління спадщиною має деякі особливості, які відрізняють його від правових систем інших країн. Наприклад, у багатьох європейських країнах управління спадщиною є детально регламентованим інститутом, де значна увага приділяється правам і обов'язкам управителя, а також механізмам контролю за його діяльністю. В Україні ж цей інститут поки не набув такої повноти, що зумовлює певні проблеми на практиці.

Зокрема, в англо-саксонських правових системах інститут управителя спадщини має більш розвинену структуру, де управитель діє в інтересах не лише спадкоємців, а й кредиторів. Управитель у таких системах має чіткі обов'язки щодо захисту активів та їх розподілу, а також підзвітність перед судом. У цих системах значна увага приділяється професійним вимогам до управителя, а також механізмам його відповідальності.

В Україні ж управління спадщиною носить дещо спрощений характер, і законодавство не містить таких жорстких вимог до управителя, як це спостерігається в інших країнах. Відсутність чітких процедур щодо розв'язання конфліктів між спадкоємцями та управителем також є суттєвою відмінністю. Це свідчить про необхідність удосконалення національного законодавства на основі міжнародного досвіду.

Після відповідей на запитання виступила **науковий керівник** – професорка кафедри цивільного права, д.ю.н., професорка *Давидова Ірина Віталівна.*

Науковий керівник зазначила, що в цілому Узунову С.О. вдалося повністю виконати поставлені завдання досліджені завдяки використанню сукупності загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, зокрема: діалектичного методу, системно-структурного методу, методу системного аналізу, статистичного методу, порівняльно-правового методу. Всі зазначені методи використовувалися у взаємозв'язку та взаємозалежності, що дало змогу дисертанту отримати достовірні й об'єктивні результати дослідження.

Дисертаційне дослідження має наукову новизну, оскільки в ньому здійснено спробу запропонувати шляхи розв'язання практичних проблем щодо правового регулювання договору про управління спадщиною, а також

формулювання пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства України, що регулює окремі аспекти вчинення таких договорів.

Дисертація пройшла належну апробацію шляхом публікації її основних положень у фахових виданнях та повідомленням про результати дисертаційного дослідження на наукових конференціях, а також неодноразово обговорювалась на засіданнях кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Узунов С.О. повністю виконав індивідуальний план наукової роботи та індивідуальний навчальний план. У процесі роботи з підготовки дисертації та виконання індивідуального плану наукової роботи Узунов С.О. проявив себе як наполегливий, здібний та вдумливий дослідник. На належному рівні та своєчасно виконував індивідуальний навчальний план, має високі оцінки.

Науковим керівником зазначено, що дисертація Узунова Сергія Опанасовича на тему: «Договір про управління спадщиною за цивільним правом України», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право, є самостійним науковим дослідженням, яке відповідає встановленим вимогам та може бути рекомендоване до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

В ОБГОВОРЕННІ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ ВЗЯЛИ УЧАСТЬ:

Доктор юридичних наук, професор Харитонов Є.О. відзначив, що актуальність роботи не викликає сумнівів та продиктована сучасним станом вітчизняної науки. Дисертаційне дослідження «Договір про управління спадщиною за цивільним правом України» має теоретичне та практичне значення. В роботі зроблено обґрунтовані висновки, слушні пропозиції та рекомендації. Разом з тим у роботі слід було б додати більше посилань на наукові роботи кафедри, розглянути управління спадщиною як концепт. В цілому робота Узунова С.О. на тему: «Договір про управління спадщиною за цивільним правом України» відповідає встановленим вимогам, виконана на достатньо високому науковому рівні та може бути рекомендована до захисту.

Докторка юридичних наук, професорка Сафончик О.І. відзначила, що обрана тема дослідження є актуальною, матеріал викладено цікаво та відповідно до встановлених вимог. Основні положення дисертації відображені у достатній кількості публікацій. Також було зазначено, що текст містить багато загальних тверджень, але недостатньо конкретних прикладів, які б ілюстрували ці твердження. Сафончик О.І. зробила висновок, що дисертація Узунова С.О. на тему: «Договір про управління спадщиною за цивільним правом України», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», може бути рекомендована до публічного захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Кандидатка юридичних наук, доцентка Берназ-Лукавецька О.М. підкреслила актуальність теми, значущість проблематики для теорії та

практики, вдалу архітектоніку роботи, правильне розкриття питань, вказаних у роботі, повне досягнення мети та завдань дослідження; звернула окрему увагу на необхідності корекції структури роботи в логічній послідовності. Вважає, що робота Узунова С.О. на тему: «Договір про управління спадщиною за цивільним правом України», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», може бути рекомендована до публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент Матійко М.В. зазначив, що дисертаційне дослідження є вагомим внеском у науку цивільного права. Вказав на окремі дискусійні питання, які носять рекомендаційний характер. Вважає, що дисертація Узунова С.О. на тему: «Договір про управління спадщиною за цивільним правом України», яка подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам і може бути рекомендована до публічного захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент Омельчук О.С. зазначив, що дисертаційне дослідження є першим у вітчизняній науці цивільного права спеціальним комплексним дослідженням теоретичних та практичних проблем, договору про управління спадщиною за цивільним правом України. Подана робота має високий науковий рівень дослідження, актуальність, повноту висновків. Дисертація Узунова С.О. на тему: «Договір про управління спадщиною за цивільним правом України», яка подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам і може бути рекомендована до публічного захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Підсумовуючи виступи, *д.ю.н., професор, зав. кафедри цивільного права Харитонов Є.О.* зазначив, що дисертаційне дослідження Узунова Сергія Опанасовича на тему: «Договір про управління спадщиною за цивільним правом України» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Постанови КМУ від 12.01.2022 р. №44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами).

УХВАЛИЛИ:

Затвердити такий висновок щодо дисертації Узунова Сергія Опанасовича на тему: на тему: «Договір про управління спадщиною за цивільним правом України»:

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації Узунова Сергія Опанасовича на тему: «Договір про управління спадщиною за цивільним правом України», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Робота виконана на кафедрі цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Тема дисертації схвалена та затверджена на засіданні кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 14 від 14 травня 2021 року) та рішенням Вченої ради Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 7 від 18 травня 2021 року) та уточнена на засіданні кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 3 від 26 вересня 2022 року) та рішенням Вченої ради Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 2 від 09 листопада 2022 року).

Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного права Давидова Ірина Віталівна.

Обґрунтовуючи вибір дисертаційного дослідження. Оновлення цивільного законодавства України з урахуванням сучасних суспільно-політичних та економічних реалій, а також гармонізація із законодавством країн ЄС, тісно пов'язані з впровадженням конструкції довірчого управління майном та, зокрема, управління спадщиною.

Спадщина може бути різнорідною за складом не лише юридично, а й фізично, що зумовлює вжиття відповідних заходів, спрямованих на її збереження і охорону, потребу в необхідних для цього фінансових витратах та інших ресурсів. Після відкриття спадщини в більшості випадків для забезпечення збереження спадкового майна достатньо здійснити такі дії, як опис та прийняття його на зберігання.

Проте на практиці виникають ситуації, коли до складу спадщини входить певне майно (підприємство як єдиний майновий комплекс, частка в статутному капіталі юридичної особи, цінні папери, виключні права тощо), яке потребує управління, оскільки невиконання юридичних дій з таким майном призведе до його зменшення або втрати.

Крім того, зростання кількості та різноманітності об'єктів, що входять до складу спадщини, особливо в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій, створює нові виклики для правової системи України. Традиційні підходи до управління спадщиною потребують адаптації до реалій сучасного суспільства, де все більше з'являється новітніх об'єктів права власності, які не мають чіткого правового статусу в законодавстві України.

На сьогодні законодавством України не визначений статус таких новітніх об'єктів права власності, як цифрові валюти (або криптовалюти), токени та інші цифрові активи, які часто мають значну економічну цінність та можуть бути частиною спадщини. Відсутність чітких норм, які регулюють довірче управління такими об'єктами, створює ризики як для спадкоємців, так і для інших учасників спадкових правовідносин.

Відповідно до ст. 1285 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), наявність у складі спадщини майна, що характеризується особливими вимогами до утримання, догляду чи інших дій для підтримання його в належному стані, є підставою для укладення договору про управління спадщиною. Такий договір укладається нотаріусом або відповідним органом місцевого самоврядування у разі відсутності спадкоємців або виконавця заповіту.

Проте існування вищенаведеної норми викликає велику кількість запитань стосовно практичного її застосування поряд із передбаченими ст.1283 ЦК України заходами щодо охорони спадщини.

По-перше, норма даної статті надає можливість укладення договору про управління спадщиною, однак не регламентує чітких умов укладення, виконання, правових наслідків невиконання або неналежного виконання такого договору, що не дає можливість однозначно визначити правову природу цього договору.

По-друге, не визначено чи допускає законодавець можливість розширення складу учасників цього договору, оскільки у нормі ст. 1285 ЦК України зазначається лише про укладення договору про управління спадщиною нотаріусом, а у відповідних випадках також органом місцевого самоврядування лише за відсутності спадкоємців або виконавця заповіту.

По-третє, проблемним слід визнати відсутність в ЦК України власне поняття управління майном, у зв'язку з чим досить часто виникають проблеми щодо визначення обсягу повноважень управителя.

Актуальність дослідження також підсилюється особливими обставинами, які склалися в Україні внаслідок воєнного стану. У цей період питання правового регулювання спадкових відносин набуває критичного значення, оскільки значна частина спадкового майна загиблих військовослужбовців може залишається без належної охорони та управління. Це пов'язано з тим, що спадкоємці, які мають право на спадщину, часто перебувають за кордоном або не можуть вчасно прийняти спадщину через інші обставини, пов'язані з воєнними діями.

Зважаючи на це, дослідження договору про управління спадщиною за цивільним правом України має велике практичне значення. Науковий аналіз зазначених проблемних питань сприятиме формуванню правових механізмів, які дозволять ефективно управляти спадщиною, яка на сьогодні може включати як класичні (речі, майнові права, цінні папери тощо), так і новітні об'єкти права власності (криптовалюти, веб-сайти, акаунти у соціальних мережах тощо).

Правова визначеність у концептуальних підходах до правового регулювання управління спадщиною сприятиме забезпеченню захисту прав спадкоємців та подальшому розвитку правової системи України в контексті сучасних викликів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження відповідає плану науково-дослідної роботи кафедри цивільного права «Проблеми реалізації і захисту цивільних прав та інтересів з погляду антропологічного підходу в цифрову еру» на 2021-2025 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Правове та соціальне життя України у людино центристському вимірі в цифрову еру» (державний реєстраційний номер 0122U000266).

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є комплексний аналіз правової природи договору про управління спадщиною за цивільним правом України, виявлення проблемних аспектів його правового регулювання та практичного застосування, а також розробка рекомендацій щодо вдосконалення

законодавства і правозастосовчої практики у цій сфері з метою забезпечення ефективного захисту прав та інтересів спадкоємців та інших зацікавлених осіб.

Для досягнення зазначеної мети в дисертації вирішувалися такі завдання:

проаналізувати стан наукових розробок, присвячених питанням, які стосуються управління спадщиною та визначити напрям дослідження;

проаналізувати поняття управління майном в цивільному праві та визначити правову природу договору про управління майном;

розглянути основні теоретичні підходи до управління майном та договору управління майном;

охарактеризувати поняття охорони спадкового спадщини;

дослідити правові основи управління спадщиною в цивільному праві України;

виявити особливості правового регулювання управління спадщиною;

провести порівняльний аналіз правового регулювання управління спадщиною в різних зарубіжних правових системах та визначити спільні риси та відмінності у підходах до управління спадщиною;

виявити найкращі практики зарубіжного досвіду, які можуть бути використані в українському законодавстві;

надати загальну характеристику договору про управління спадщиною;

визначити основні елементи договору про управління спадщиною;

визначити суб'єктний склад договору про управління спадщиною;

охарактеризувати зміст договору про управління спадщиною;

дослідити права та обов'язки сторін аналізованого договору;

розглянути процедуру та визначити основні вимоги до укладання договору про управління спадщиною;

дослідити практичні аспекти виконання договору про управління спадщиною та визначити основні проблеми, що виникають при виконанні договору;

розглянути правові підстави та порядок припинення договору про управління спадщиною;

визначити підстави відповідальності сторін за невиконання або неналежне виконання аналізованого договору;

запропонувати рекомендації для вдосконалення законодавства та правозастосовчої практики в сфері управління спадщиною.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері укладання, виконання та припинення договору про управління спадщиною за цивільним правом України.

Предметом дослідження є договір про управління спадщиною за цивільним правом України.

Методи дослідження. Відповідно до мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. Загальнонаукові методи (діалектичний; аналізу та синтезу; формально-логічний) є базовими юридичними прийомами, засобами дослідження всієї роботи, повною мірою втілюються у кожному підрозділі дисертації, виступають гносеологічним та світоглядним обґрунтуванням пізнавальної діяльності. Зокрема, використання діалектичного методу пізнання

правової дійсності дозволило проаналізувати різні доктринальні підходи до визначення правової природи договору про управління спадщиною у процесі збору, систематизації й обробки аналітичної інформації для проведення досліджень, а також сформулювати теоретичні висновки та пропозиції щодо удосконалення чинного цивільного законодавства України (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 3.1). Для дослідження проблем реалізації та виконання договору про управління спадщиною використовувалися такі загальнонаукові методи наукового дослідження, як аналіз і синтез (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3). Формально-логічний метод застосовувався для визначення понять «управління майном», «договір управління майном», «договір про управління спадщиною».

Спеціальні методи дослідження включають догматичний (формально-юридичного), порівняльно-правовий, історико-правовий методи та метод моделювання. Формально-юридичний (догматичний) метод застосовувався під час аналізу змісту правових норм договірного права та спадкового законодавства шляхом з'ясування їх змісту (підрозділи 2.1, 2.2., 2.3, 3.1, 3.2, 3.3). Порівняльно-правовий метод дозволив виявити схожі та відмінні підходи у правовому регулюванні договору про управління спадщиною у деяких зарубіжних країнах, що дозволило зробити висновки щодо напрямів адаптації цивільного законодавства України до законодавства країн ЄС (підрозділ 1.4). Використання історико-правового методу дозволило визначити періоди становлення договору про управління спадщиною (підрозділ 1.3). За допомогою методу моделювання запропоновано конструкцію договору про управління спадщиною за умови застосування до цього договору норм Глави 70 ЦК УКраїни (підрозділ 2.1).

Теоретичну основу дослідження склали праці таких вчених: Т.В. Боднар, В.І. Борисова, В. В. Васильченко, М.К. Галянтич, А.В. Гончарова, С.Д. Гринько, А.Б. Гриняк, О.В. Дзера, А.С. Довгерт, І.В. Жилінкова, Д. В. Журавльов, Ю.О. Заіка, Л.В. Козловська, О.В. Коротюк, В.М. Коссак, О.О. Кот, О.В. Кохановська, Л.В. Красицька, Н С. Кузнєцова, В.В. Луць, Р.А. Майданик, К.Г. Некіт, О.П. Печений, М.Д. Пленюк, С.О. Погрібний, З.В. Ромовська, С.Я. Рабовська, Є.О. Рябоконь, М.М. Сібільов, Н.Б. Солтис, І.В. Спасибо-Фатєєва, С.Я. Фурса, Є.О. Харитонов, К.І. Чижмарь, В.Л. Яроцький та інші.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертаційне дослідження є кваліфікованою науковою працею, в якій вперше у вітчизняній цивілістичній доктрині запропоновано концептуальний підхід до формулювання договору про управління спадщиною за цивільним правом України.

У межах здійсненого дослідження одержано такі результати, що мають наукову новизну:

вперше:

визначено, що застосування норм Глави 70 «Управління майном» ЦК України у якості загальних до правового регулювання відносин, що виникають з договору про управління спадковим майном, сприятиме більш якісному управлінню спадщиною, оскільки управителем спадкового майна буде призначатися особа зі статусом суб'єкта підприємницької діяльності. Крім того,

інститут довірчого управління майном містить способи контролю за діяльністю управителя та визначає його відповідальність за порушення інтересів вигодонабувачів;

сформовано авторську редакцію статті 1285 ЦК України та запропоновано викласти її наступним чином:

«1. Якщо у складі спадщини є майно та/або права, які потребують утримання, догляду, вчинення інших фактичних чи юридичних дій для підтримання його в належному стані, укладається договір про управління спадщиною, за яким одна сторона, установник управління, на стороні якого може виступати нотаріус, уповноважена посадова особа органу місцевого самоврядування або виконавець заповіту, за ініціативою осіб, які зацікавлені у збереженні цього майна та/або прав, передає другій стороні (управителеві) на певний строк спадкове майно в управління, а друга сторона зобов'язується за винагороду здійснювати від свого імені управління в інтересах установника управління або вказаної ним особи (вигодонабувача).

При укладенні договору про управління спадщиною, якщо установнику стало відомо про те, що спадкоємцем є недієздатна особа, установник зобов'язаний отримати письмову згоду на укладення цього договору від органів опіки та піклування за місцем проживання недієздатного спадкоємця.

Нотаріус вживає заходів з управління спадщиною за власною ініціативою, за заявою одного або кількох спадкоємців, виконавця заповіту, органу місцевого самоврядування, органу опіки та піклування або інших осіб, що зацікавлені у збереженні спадкового майна.

2. Управління спадщиною має здійснювати виключно суб'єкт підприємницької діяльності. Особа, яка управляє спадщиною, має право на вчинення усіх необхідних дій, спрямованих на збереження спадщини протягом терміну дії договору про управління спадщиною. Якщо того вимагають інтереси спадкоємців, то управління спадщиною може передбачати повноваження управителя щодо розпорядження спадковим майном за умови отримання згоди на це установника управління.

3. Особа, яка управляє спадщиною, має право на винагороду за виконання своїх повноважень. Обсяг винагороди може бути визначеним за домовленістю сторін у твердій сумі, але не більше 10 відсотків вартості спадщини. У випадку отримання прибутку від комерційного використання спадщини управляючий спадщиною має право на отримання винагороди, яка визначається домовленістю сторін, але не може перевищувати десяти відсотків від розміру отриманого прибутку.»;

доведено, що заходи щодо охорони та управління спадщини повинні вживатися не лише з ініціативи осіб, зацікавлених у збереженні майна (спадкоємці, виконавець заповіту, орган місцевого самоврядування, орган опіки та піклування та ін.), а й з ініціативи нотаріуса. В іншому випадку неприйняття заходів щодо охорони та управління спадщиною може призвести до втрати або пошкодження спадкового майна;

у зв'язку із наявністю законодавчої колізії між положеннями частини 1 статті 1032 ЦК України та частини 1 статті 1285 ЦК України щодо визначення установника управління, запропоновано внести зміни до частини 1 статті 1032

ЦК України і викласти її у наступній редакції: «1. Установником управління є власник майна, якщо інше прямо не передбачено законом.»;

запропоновано доповнити частини 3 статті 61 Закону України «Про нотаріат» наступним реченням: «Управитель спадщиною має надавати звіт установникам про результати управління спадщиною не рідше ніж один раз на три місяці»;

визначено, що термін дії договору про управління спадщиною не повинен обмежуватися моментом появи спадкоємців або прийняття ними спадщини, а має бути обумовлений сторонами в тексті договору шляхом вказівки на певну календарну дату або вказівки на подію, яка має неминуче настати;

удосконалено:

положення про те, що управління може здійснюватися за договором про управління спадщиною одним чи кількома із спадкоємців з огляду на зацікавленість їх у збереженні всієї спадкової маси в цілому до моменту визначення індивідуальних часток кожного із спадкоємців;

тезу про розмір винагороди за договором про управління спадщиною. Враховуючи те, що показником ефективного виконання управителем своїх функцій є саме отримання прибутку від майна, яке знаходиться в управлінні, запропоновано встановити розмір винагороди управителю у 10% від прибутку, який вдалося отримати внаслідок ефективного управління спадщиною. Якщо метою «управління» є лише підтримання майна в належному стані, забезпеченні його певним захистом, або ж сам характер майна, яке знаходиться в управлінні, не передбачає отримання прибутку як такого, пропонується в договорі про управління спадщиною передбачити винагороду, яка визначається за домовленістю сторін у твердій сумі, але не більше 10 відсотків вартості спадщини;

підстави та порядок відповідальності управителя за договором про управління спадщиною. Так, управитель у зв'язку з виконанням договору управління спадщиною за відсутності його вини відповідає за борги лише за рахунок спадкового майна, переданого в управління. Відшкодування третім особам за рахунок спадкового майна відбувається у разі його вини у невиконанні або неналежному виконанні зобов'язань або у разі виходу за межі повноважень за договором про управління спадщиною. Управитель повинен здійснити страхування своєї професійної відповідальності;

положення про те, що підстави припинення договору довірчого управління (стаття 1044 ЦК України) застосовуються до відносин щодо управління спадщиною, якщо вони не суперечать суті цих відносин. При цьому, не усі із передбачених частиною 1 статті 1044 ЦК України підстав припинення, можуть бути застосовані до відносин з управління спадковою масою. Так, підстави, передбачені у пунктах 2, 3, 4, 8, 9 цієї статті не застосовуються до відносин з управління спадщиною;

положення про необхідність допущення застосування договору про управління майном з метою захисту майнових прав інтелектуальної власності, що стане можливим після внесення змін до положень частини 1 статті 1030 ЦК України, яку запропоновано викласти у наступній редакції: «1. Предметом договору управління майном можуть бути підприємство як єдиний майновий

комплекс, нерухома річ, цінні папери, майнові права, у тому числі майнові права інтелектуальної власності, та інше майно.»;

дістало подальшого розвитку:

тезу про те, що управління спадщиною є частиною стадії охорони спадкового майна, яка розпочинається з моменту відкриття спадщини незалежно від вжиття заходів щодо охорони спадкового майна нотаріусом, уповноваженою посадовою особою відповідного органу місцевого самоврядування чи виконавцем заповіту;

положення про те, що суб'єктний склад договору про управління спадщиною не може бути підставою для виокремлення цього договору у самостійний вид цивільно-правових договорів, оскільки основною системоутворюючою рисою договорів є їх спрямованість на досягнення певного правового результату, яким у випадку договору про управління спадковим майном є передача правомочностей з управління цим майном від установника управління до управителя. Також, обсяг повноважень управителя майном не впливає на кваліфікацію договору про управління спадщиною як самостійного договору;

тезу про необхідність вдосконалення чинного цивільного законодавства України шляхом надання заповідачеві права визначати в заповіті особу управителя спадщиною. У цьому випадку засновник управління має враховувати волю заповідача щодо вибору особи управителя;

положення про те, що договір про управління спадщиною повинен укладається в простій письмовій формі, а якщо об'єктом спадкування є нерухоме майно, об'єкт незавершеного будівництва, майбутній об'єкт нерухомості, то такий договір повинен підлягати нотаріальному посвідченню.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висновки та пропозиції, сформульовані в дисертації, можуть бути використані в:

науково-дослідній сфері – при подальших наукових дослідженнях проблем управління спадковим майном;

правотворчості – як теоретичний матеріал при опрацюванні та прийнятті законів й інших нормативних актів для удосконалення положень чинного договірного та спадкового законодавства;

правозастосовній сфері – для удосконалення нотаріальної та судової практики щодо забезпечення єдності застосування норм договірного та спадкового законодавства (Акт про впровадження наукових розробок дисертаційного дослідження в практичну діяльність Південного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Одеса) від 31 січня 2025 року; Акт про впровадження наукових розробок дисертаційного дослідження в практичну діяльність приватного нотаріуса Одеського міського нотаріального округу);

у навчальному процесі – під час викладання навчальних дисциплін «Цивільне право України», «Спадкове право» та підготовці відповідних навчальних посібників, підручників тощо.

Апробація результатів дисертації. Дисертацію підготовлено та обговорено на кафедрі цивільного права Національного університету «Одеська

юридична академія». Основні положення та висновки дисертаційного дослідження оприлюднено на: Всеукраїнській науковій конференції «Шерешевські читання: Проблеми цивілістики в умовах пандемії та ІТ» (м. Одеса, 10 грудня 2021 р.); Всеукраїнській науковій конференції молодих вчених «Сталий розвиток суспільства та держави: сучасні виклики та перспективи розвитку» (м. Одеса, 17 грудня 2021 р.); Всеукраїнській науковій конференції молодих вчених «Проблеми розвитку суспільства та держави: сучасні наукові виклики» (м. Одеса, 02 грудня 2022 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання розвитку юридичної науки в період воєнного стану» (м. Львів, 17 травня 2024 р.).

Публікації. Основні теоретичні та практичні висновки, положення та пропозиції дисертаційного дослідження викладено у 3 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, а також у 4 тезах доповідей на наукових і науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації зумовлені метою і завданнями дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які містять десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (206 найменувань), додатків. Загальний обсяг дисертації складає 211 сторінок, з яких основний зміст – 183 сторінки.

Список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію матеріалів дисертації:

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Узунов С.О. Особливості довірчого управління спадковим майном за цивільним законодавством України. *Часопис цивілістики.* 2023. № 47. С. 44-49. URL: http://clj.nuoua.od.ua/archive/47/7.pdf

2. Узунов С.О. Укладання та виконання договору про управління спадковим майном: практичні аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2024. № 6. С. 494-498. URL: http://lsej.org.ua/6_2024/125.pdf

3. Узунов С.О. Порівняльно-правовий аналіз інституту управління спадщиною в зарубіжних правових системах. *Право і суспільство*. 2024. № 2. С. 491-497. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2024/2_2024/71.pdf

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Узунов С.О. Довірче управління спадковим майном за цивільним законодавством України. *Шерешевські читання: Проблеми цивілістики в умовах пандемії та ІТ:* матер. Всеукр. наук. конф. (м. Одеса, 10 грудня 2021 р.) / за заг. ред. д. ю.н., проф. Є. О. Харитонова. Одеса: Фенікс, 2021. С. 66-69. URL: https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f90d6d49-e114-4054-bfbc-bd5630db846a/content

5. Узунов С.О. Чи існує довірча власність в Україні? *Сталий розвиток суспільства та держави: сучасні виклики та перспективи розвитку*: матеріали Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених (м. Одеса, 17 грудня 2021 р.) / за ред. М. Р. Аракеляна, К. І. Спасової ; уклад. : Ю.Д. Батан, О.С. Бондарчук, В.С. Кучерявенко. Одеса : Фенікс, 2021. С. 46-48. URL:

https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7da7869b-a847-439b-a69d-900952a182a4/content

6. Узунов С.О. Охорона спадкового майна за цивільним законодавством України. *Проблеми розвитку суспільства та держави: сучасні наукові виклики:* матеріали Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених (м. Одеса, 02 грудня 2022 р.) / за ред. Н.Д. Маслій; К.І. Спасової. Одеса: Фенікс, 2022. С. 87-90. URL: https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b55aee26-6ddd-4ac5-abde-f01cb623d23a/content

7. Узунов С.О. Особливості управління спадковим майном в країнах англо-саксонської системи права (на прикладі Англії та США). *Актуальні питання розвитку юридичної науки в період воєнного стану* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. (м. Львів, 17 травня 2024 р.). Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 205-208. URL: http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/view/275/9030/20301-1

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана сучасною науковою мовою, стиль викладання відповідає прийнятному у науковій літературі й забезпечує легкість та доступність сприйняття наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження.

Відповідність дисертації вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами).

Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами).

Загальний висновок. Враховуючи викладене вважаємо, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Узунова Сергія Опанасовича на тему: «Договір про управління спадщиною за цивільним правом України», відповідає спеціальності 081 «Право», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами від 03.04.2019 р., № 283), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами від 31.05.2019 р. № 759) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 та рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

У результаті відкритого голосування учасники засідання фахового семінару в кількості 14 осіб подали голоси «за». Ніхто із учасників фахового семінару не проголосував «проти» рекомендації дисертаційної роботи Узунова С.О. до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення щодо результатів дисертаційного дослідження Узунова Сергія Опанасовича на тему: «Договір про управління спадщиною за цивільним правом України», представленої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Узунова Сергія Опанасовича на тему: «Договір про управління спадщиною за цивільним правом України» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами).

3. Рекомендувати дисертацію Узунова Сергія Опанасовича на тему: «Договір про управління спадщиною за цивільним правом України» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

4. Запропонувати Вченій раді Національного університету «Одеська юридична академія» персональний склад разової спеціалізованої вченої ради з правом прийняття до розгляду та проведення публічного захисту дисертації Узунова Сергія Опанасовича на тему: «Договір про управління спадщиною за цивільним правом України», зокрема:

Голова ради – Харитонов Євгеній Олегович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Рецензенти:

Токарева Віра Олександрівна – к.ю.н., доцентка, доцентка кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Матійко Микола Володимирович – к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Офіційні опоненти:

Гринько Світлана Дмитрівна - д.ю.н., професорка, завідувачка кафедри приватного права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова;

Лукасевич-Крутник Ірина Степанівна - д.ю.н., професорка, завідувачка кафедри цивільного права і процесу Західноукраїнського національного університету.

Додаток: на 6 стр. (Відомості про членів спеціалізованої вченої ради для захисту дисертацій)

Головуючий на засіданні:
д.ю.н., професор,
зав. кафедри цивільного права Євгеній ХАРИТОНОВ